

Магальяс А.І., Арич М.І.

Науковий керівник – Раца О.Б.

Буковинська державна фінансова академія, Україна

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ДИНАМІКИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ ЗА 2004 – 2009 РОКИ

Важливою характеристикою державних фінансів певної країни є рівень державного боргу. Дефіцит бюджету країни, значний обсяг кредитів і запозичень негативно впливають на економічний розвиток країни. Сьогодні зарубіжна практика розвинених країн світу дозволила сформувати окремі принципи, якими керуються країни у процесі управління державним боргом. Серед таких принципів є заходи, що спрямовуються на зменшення боргового тягара, вдосконалення законодавства у цій сфері, вдосконалення бюджетного процесу і проведення відповідної грошово-кредитної емісії.

Якщо говорити про Україну, то однією із найболючіших питань є формування нормативно-правового забезпечення боргової політики. На сьогодні немає такого закону, який би повністю регулював порядок утворення і погашення державного боргу. Розгляд проекту Закону України “Про державний борг” у парламенті триває з 1999 року, а повний перегляд і його затвердження не відбулося і до сьогодні. Ще однією проблемою є те, що поширені на сьогодні результати статистичної оцінки динаміки державного боргу в Україні не мають єдиної статистичної чи аналітичної бази наскрізного дослідження всього періоду від проголошення незалежності України до сьогоднішніх днів. Методичні рекомендації до статистики валового зовнішнього боргу України висвітлені у офіційних виданнях Міжнародного валютного фонду, зокрема у “Статистиці зовнішнього боргу. Керівництво для укладачів та користувачів” (МВФ, 2003) і “Керівництво з платіжного балансу” (МВФ, 1993). Також

розкриття основних термінів знаходиться у “Методичному коментарі до статистики зовнішнього боргу України”.

Саме тому для виявлення та оцінки характерних властивостей зміни валового боргу в Україні нами використовуються такі відомі взаємопов’язані статистичні характеристики як: абсолютний приріст, темп змін, темп приросту та абсолютне значення 1% зміни. Розрахунок характеру загальної динаміки ґрунтується на зіставленні змін рівнів ряду показника, базою для якого може слугувати як попередній поетапний рівень, так і початковий і кінцевий. У першому випадку база порівняння змінна, а у другому і третьому – постійна. Характеристики динамічних рядів, які розраховуються зіставленням суміжних рядів є ланцюговими, а виконані з постійною базою – базисні.

Отже, об’єктом нашого дослідження є динаміка показників обсягу державного боргу протягом 2004-2009 років. Ми використовуємо базисні динамічні ряди, тобто базовим роком у нас буде нижня хронологічна межа – 2004 рік. Для розрахунку показників ми будемо використовувати такі формули:

1. Абсолютний приріст Δt - обчислюється різницею рівнів ряду і характеризує абсолютну швидкість змінювання рівнів ряду за визначений термін часу, а його знак (+;-) показує напрям динаміки. Як вже зазначалося ми використовуємо базові ланцюги, тому ми можемо розрахувати зміни рівнів ряду відносно всього періоду по відношенню до базового року.

$$\sum \Delta t = \sum (y_t - y_{t-1}) = y_n - y_0$$

2. Темп зміни K_t - характеризує інтенсивність зміни рівнів ряду та розраховується відношенням у вигляді коефіцієнту або відсотка. Ланцюгові та базисні темпи зростання розраховуються аналогічно вказаним вище, але зв’язок між ними мультиплікативний:

$$K_1 K_2 \dots K_n = \prod_1^n K_t = K_n = \frac{y_n}{y_0}$$

3. Темп приросту T_t - це відносна швидкість зростання, яка розраховується співвідношенням абсолютного приросту до базового рівня і виражають у відсотках:

$$T_t = \frac{\Delta t}{y_{t-1}} * 100 = \frac{y_t - y_{t-1}}{y_{t-1}} * 100 = \left(\frac{y_t}{y_{t-1}} - 1 \right) * 100 = (K_t - 1) * 100$$

4. Абсолютне значення 1 % зміни розраховують відношенням абсолютного приросту до його темпу [2]:

$$\gamma_t = \frac{\Delta t}{T_t} = \frac{y_t - y_{t-1}}{\left(\frac{y_t - y_{t-1}}{y_{t-1}} \right) * 100} = \frac{y_{t-1}}{100}$$

Таблиця 1

Статистична оцінка динаміки державного боргу протягом 2004-2009 років[6]

Рік	Обсяг, млн.грн	Абсолютний Приріст, Δt	Темп приросту, T_t	Темп зміни, K_t	Абсолютне значення 1 % приросту
2004	85 401,14	-	-	-	-
2005	78 146,57	-7 254,57	-8,49	0,915	-854,48
2006	80 548,52	-4 852,62	-5,68	0,943	-854,33
2007	88 744,74	+3 343,60	+3,92	1,039	853,00
2008	189 410,39	+104 009,25	+121,79	2,218	854,00
2009	301 428,41	+216 027,27	+252,96	3,530	854,00

Як ми бачимо із таблиці 1 протягом аналізованих років ми спостерігаємо падіння обсягу державного боргу до 2006 року. У 2007 році з'являються перші ознаки кризи, росте внутрішня і зовнішня заборгованість, що призвела до росту обсягу державного боргу на 104 009,25 млн.грн, зростає показник темпу зміни, у 2007 році він зрівнявся із відповідним показником 2004 року, а також незначно перевищив його.

У 2008 році Україна взяла кредит у МВФ за програмою “стенд-бай”, що збільшило обсяг державного боргу у 2,218 рази або у грошовому розмірі на 104 009,025 млн.грн. Крім того збільшилася заборгованість держави перед юридичними особами і банківськими установами.

Стосовно 2009 року, то тут спостерігаються тенденції 2008 року – збільшення темпів приросту, а також борг 2009 року перевищує взятий за базу 2004 рік у 3,530 рази. Причини ті ж самі, крім того поглибилася світова фінансова криза, що змусило державу випустити боргові цінні папери.

Отже, на основі проведеного статистичного оцінювання ми можемо зробити такі висновки: протягом аналізованих років спостерігалася стрімке

підвищення обсягу валового боргу України, причому 2004-2006 роки характеризувалися незначними змінами у структурі і обсязі боргу, але у 2007-2009 роках характеризувалися стрімким збільшенням боргу, зокрема обсяг боргу 2009 року у три рази перевищує обсяг базового 2004 року. Загалом до 2007 року відношення державного боргу до ВВП постійно зменшувалося за рахунок підтримки його на відносно стабільному рівні, з одного боку, та високих темпах економічного зростання – з іншого. Однак, починаючи з 2008 року сума державного боргу та його відношення до ВВП зростає у зв'язку з розгортанням кризових явищ і, відповідно, зростанням потреб держави у державних запозиченнях, з одного боку, та у зв'язку з пригніченням економічної активності – з іншого. Зокрема, Кабінет Міністрів України розпорядженням від 25.03.09 № 316-р схвалив Концепцію розвитку внутрішнього ринку державних цінних паперів в Україні на 2009-2013 роки. Концепція передбачає здійснення таких заходів:

- запровадження ринкового ціноутворення при розміщенні внутрішніх державних облігацій;
- розширення спектру інструментів державної позики;
- створення системи первинних дилерів державних цінних паперів;
- підвищення прозорості здійснення державних запозичень;
- розміщення коштів єдиного казначейського рахунку;
- управління ризиками, які пов'язані з державним боргом.

Саме тому в таких складних умовах Україна потребує ефективної концепції антикризових заходів, які б були спрямовані на зменшення боргового тиску і загального оздоровлення економіки. Не одна із нині діючих антикризових програм не дала ефективного результату. Також на сайті Міністерства Фінансів розміщений графік погашення суми боргу України на 10 років. Його можна розглянути на рис. 1. Було б дуже цікаво дізнатися як уряд буде погашувати цю суму боргу, коли на у 2008, 2009 році законом України “Про державний бюджет” були передбачені державні запозичення, крім того уряд планує відновити кредитну лінію, яку надає їй МВФ з 2008 року, і

залишився ще четвертий транш, який не відомо як вплине на економіку України.

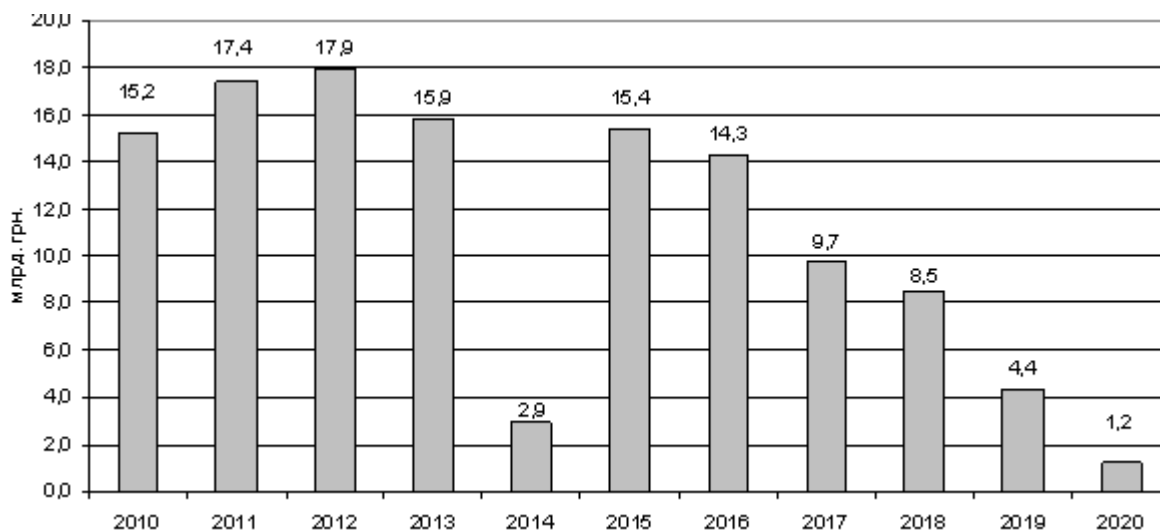

Рис.1. Погашення основної суми боргу [6]

Недовіра людей до уряду – ось основна причина всіх бід – така наша думка і поки не буде організований відповідний уряд ми процвітання в Україні не доб’ємось. Реальні дії уряду щодо подолання кризи є схематичними та спонтанними, замість продуманих антикризових дій в усіх сферах економіки влада демонструє лише спонтанні, ситуативні кроки: рішення - скасування, рішення – скасування.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про державний внутрішній борг України” від 16.09.92 р N 2604-XII – zakon.rada.gov.ua
2. Кулинич О.І, Кулинич Р.О. Теорія статистики: Підручник.-3-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – С. 193-207
3. Іваненко Ю., Малишев А. До питання розкриття інформації про державний борг / Ю. Іваненко, А. Малишев// Вісник НБУ.- 2007. - №3.- С. 20-23
4. Царук О. Статистичний аналіз державного боргу України та оцінка його впливу на економіку / О.Царук// Банківська справа. – 2007. - №6. – С. 52-59
5. Юрій С. Управління зростанням та основі боргу та Україна / С.Юрій// Журнал Європейської економіки. – 2007. – Том 6(№1). – С. 6-14
6. <http://www.tsaruk.com> – Статистика державного та гарантованого державою боргу